

MVO Country Scan

Suriname

Februari 2016

MVO Nederland

Door:

Bernedine Bos, Hoofd overheid en maatschappij, MVO Nederland

Monique Boere, Communicatiemanager internationaal, MVO Nederland

Esther Wielzen, Freelance Consultant Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Voorwoord

Het Suriname Business Forum (SBF), de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven (VSB) en de Nederlandse Ambassade presenteren u met trots de resultaten van de MVO Country Scan Suriname. Deze Country Scan is tot stand gekomen door onze gezamenlijke inspanningen en met de ondersteuning van MVO Nederland die speciaal voor dit doel is benaderd.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) is een vorm van ondernemen die niet meer weg te denken is uit de huidige globaliserende wereld. Bedrijven wereldwijd besteden hier in meer of mindere mate aandacht aan. Het gaat daarbij om het zorgvuldig afwegen van de belangen van mens, milieu en de financiële resultaten van de organisatie waarbij getracht wordt de negatieve impact op mens en milieu te minimaliseren. Ook in Suriname zien wij een toenemende aandacht voor MVO. Wij als samenwerkende partners hebben een gemeenschappelijke ambitie om MVO in Suriname naar een volgend niveau te brengen.

Wij hopen dat wij met dit rapport een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan het debat over MVO in Suriname, in het bijzonder bij het Surinaamse bedrijfsleven. Wij spreken de hoop uit dat dit tevens een eerste stap kan zijn naar het starten van een bredere discussie over MVO in Suriname. Een discussie die niet alleen binnen het Surinaamse bedrijfsleven gevoerd wordt, maar één waaraan ook maatschappelijke organisaties en de overheid deelnemen.

Wij geloven dat de uitkomst van dit proces ten voordele kan zijn voor de Surinaamse samenleving in zijn totaliteit.

Namens de vertegenwoordigers van de drie samenwerkende partners,

Mw. S. Khedoe-Bharos
Waarnemend voorzitter
Suriname Business Forum

Dhr. Ferdinand Welzijn
Voorzitter
Vereniging Surinaams Bedrijfsleven

Dhr. Ernst Noorman
Ambassadeur
Nederlandse Ambassade

Koninkrijk der Nederlanden

Inhoudsopgave

1. Introductie

2. Stand van zaken MVO in Suriname

3. MVO-risico's en kansen in de bouwsector

4. MVO-risico's en kansen in de goudsector

5. MVO-risico's en kansen in de levensmiddelensector

6. MVO-risico's en kansen in de toerismesector

7. Conclusies en aanbevelingen

Bijlage: Introductie Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

1. Introductie

Hoe kan Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) een belangrijkere plek innemen in het Surinaamse bedrijfsleven? Die vraag is het startpunt voor deze MVO country scan.

Het bepalen van de MVO-kansen voor Suriname begint met het inzichtelijk maken van de huidige MVO-ontwikkelingen. Er is al veel informatie beschikbaar over MVO en MVO-thema's (arbeid, milieu, corruptie, etc.) in de vorm van rapporten, beleidsdocumenten, richtlijnen, raamwerken en projectplannen van de overheid en (inter)nationale organisaties. Belangrijk is te onderzoeken hoe deze zich verhouden tot de dagelijkse praktijk in het land. En in het bijzonder tot de dagelijkse praktijk van de bedrijven die actief zijn in het land.

Deze country scan is uitgevoerd in opdracht van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en de Nederlandse ambassade in Paramaribo, in nauwe samenwerking met het Suriname Business Forum en de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven. Op basis van desk research en marktconsultaties is een globale scan uitgevoerd met betrekking tot de MVO-ontwikkelingen in Suriname. Na een korte desk research is aan de hand van rondetafelbijeenkomsten onderzoek gedaan naar de dagelijkse praktijk van bedrijven in de sectoren toerisme, bouw, levensmiddelen en goud. Getoetst is onder meer welke MVO-uitdagingen en kansen zij zien en wat ze nodig hebben om MVO een stap verder te brengen. De resultaten hiervan zijn hieronder beschreven.

Aan de hand van de opgedane inzichten worden aanbevelingen gedaan voor de focus, strategie, doelstellingen en praktische stappen voor Suriname om MVO-kansen te benutten.

2 . Stand van zaken MVO in Suriname

Er is op dit moment geen overkoepelend MVO-beleid in Suriname. Wel is er beleid op MVO-aspecten als governance, milieu en arbeid. Hieronder wordt de stand van zaken op deze beleidsterreinen kort toegelicht.

2.1 Milieu

De aandacht voor het milieu is de laatste jaren enorm gegroeid. Dit is af te leiden uit het groeiende aantal berichten in de media, campagnes en overige initiatieven op milieugebied. Zowel de overheid als maatschappelijke organisaties zijn actief op actuele milieuthema's zoals REDD+, kwikgebruik en klimaatverandering.

In de regeringsverklaring 2015- 2020 wordt klimaatverandering bijvoorbeeld als grootste uitdaging genoemd en het treffen van maatregelen hiertegen als een van de prioriteiten. Daarnaast verwijst de verklaring naar de noodzaak van duurzaam milieubeheer en het overschakelen op schonere energiebronnen. Tevens heeft de regering zich gecommitteerd aan de nieuwe agenda voor Duurzame Ontwikkeling zoals uiteengezet in de VN resolutie “2030 agenda for Sustainable Development”.

Daarnaast worden er verschillende (innovatieve) milieupilotprojecten opgezet zoals voor de kustbescherming¹ en het opwekken van hernieuwbare energie². De bewustwording van de bevolking over het milieu neemt ook toe gezien het groeiende aantal maatschappelijke discussies, campagnes en wandelopen met een milieuthema.

Ook bij het bedrijfsleven is een groter aantal campagnes/ initiatieven op milieugebied zichtbaar. Enkele voorbeelden zijn drankenproducent Michi (statiegeld op flessen, waarvoor Michi een award ontving: <http://www.de-surinaamse-krant.com/2015/05/michi-natural-foods-ontvangt-milieu.html>), Parbobier (eerste duurzaamheidsverslag: <http://www.parbobier.com/over-ons/dzh-verslag-2013>) en Fernandes Bottling (faciliteren van de inzameling van petflessen (<http://www.fernandesbottling.com/fernandes-goes-green>)).

Bovenstaande trends zijn positief te noemen en geven aan dat de bewustwording van het algemene publiek en het bedrijfsleven over het milieu in zekere mate stijgen. Desondanks is er nog ruimte voor verbetering met name als het gaat om de overstap van ‘awareness’ naar handelen.

2.1.1 Issues

Grote vraagstukken op milieugebied in Suriname zijn onder andere³:

- Afvalmanagement (vuilophaal- en verwerking, lozen/afvoeren industrieel afvalwater)
- Kwikvervuiling (van bodem en water)
- Klimaatverandering
- Afname van biodiversiteit (het verlies van verschillende soorten bomen, planten en dieren)
- Landdegradatie (het verliezen van bodemmateriaal of het achteruitgaan van de kwaliteit ervan (o.a. door ontbossing)

---

¹ Pilot voor het tegengaan van erosie van de kust door de bouw van een sedimentbak (pilot van de Universiteit van Suriname en Conservation International Suriname).

² De bouw van een 5 megawatt zonne-energiecentrale door Rosebel Gold Mines.

³ Bron: het ministerie van Arbeid en het Nimos

2.1.2 Beleid

De Surinaamse wetgeving op milieugebied is sterk gefragmenteerd. Daarnaast zijn meerdere ministeries en instituten verantwoordelijk voor de uitvoering van (een deel van) de milieuwetten. In sommige gevallen is er ook enige overlap in de uitvoeringstaken. In de praktijk is dan ook niet altijd even duidelijk wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van de milieuwetten. De handhaving van en controle op de naleving van milieuwetgeving zijn nu ook nog relatief zwak.

Gesteld kan worden dat er in mindere mate sprake is van een gecoördineerd milieubeleid. Er is al een concept milieuwet opgesteld die dwars door alle sectoren heengaat. De conceptwet wordt momenteel verder ontwikkeld door drie partners die daarvoor een samenwerkingsverband zijn aangegaan: De commissie 'Milieu & Klimaatverandering' van De Nationale Assemblée, Conservation International Suriname en het Nimos (zie verder). Het streven is de conceptwet medio 2016 behandeld en aangenomen te hebben.

2.1.3 Instituties

Instituties die een belangrijke milieutaak hebben in Suriname zijn o.a.:

- Het directoraat Milieu van het Bureau Nationale Veiligheid van het Kabinet van de President. Het directoraat is belast met het coördineren van de voorbereiding van het milieubeleid en het controleren van de uitvoering daarvan.
- Het Nimos (Nationaal Instituut voor Milieu en Ontwikkeling in Suriname). Dit orgaan valt rechtstreeks onder het Bureau Nationale Veiligheid van het Kabinet van de President. De taak van het Nimos is o.a. het voorbereiden en realiseren van milieu regelgeving.
- Het BOG (Bureau Openbare Gezondheidszorg) is o.a. belast met het toezicht en de controle op milieufactoren die een schadelijk effect kunnen hebben op de volksgezondheid. De gemeenschap voorlichten over diverse milieu- en gezondheidsvraagstukken is ook een van de taakgebieden.

2.1.4 Internationale verdragen

Suriname heeft een aantal internationale verdragen en overeenkomsten voor natuurbescherming en biodiversiteit geratificeerd. Er is nog een gat tussen de nationale wetgeving en de internationale verdragen. Er zullen wetten moeten worden ontwikkeld om zo te kunnen voldoen aan de verplichtingen die Suriname is aangegaan bij het ondertekenen en ratificeren van internationale verdragen.

Enkele van de internationale milieuverdragen waar Suriname lid van is:

- Het verdrag van Wenen ter bescherming van de Ozonlaag
- Het raamverdrag van de Verenigde Naties betreffende klimaatverandering
- Het Kyoto-protocol
- United Nations Convention on Biological Diversity (CBD)
- Rio Declaration on Environment and Development (Agenda 21)
- Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants
- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)
- Wetland Convention (Ramsar)
- Convention on Nature protection and Wildlife preservation in the Western Hemisphere

Een belangrijk verdrag dat Suriname nog niet geratificeerd heeft is het Minamata-verdrag, dat terugdringing van het kwikgebruik beoogt.

2.2 Arbeid

Beleid op het terrein van arbeid in Suriname is deels verouderd. Recentelijk zijn er wel enkele stappen gezet ten aanzien van het ratificeren van internationale verdragen.

2.2.1 Issues

Grote vraagstukken op het gebied van Arbeid in Suriname zijn onder andere:

- Leefbaar loon
- Gezondheid en veiligheid op de werkvloer
- Gelijke rechten, gelijke kansen (non discriminatie)
- Jeugdwerkloosheid

Veel mensen hebben meer dan één baan om rond te kunnen komen. Het loon ligt vaak op een te laag niveau om in de dagelijkse levensbehoeften te voorzien.

‘Gezondheid en Veiligheid’ is een thema dat binnen veel bedrijven actueel is. Cijfers van het ministerie van Arbeid wijzen uit dat, in verhouding tot de beroepsbevolking, er in Suriname veel bedrijfsongevallen zijn. Genoemde oorzaken zijn o.a.: niet naleven van veiligheidsregels door bedrijven en een tekort aan arbeidsinspecteurs.

Ten aanzien van gezondheid, is er een groeiende aandacht voor het thema ‘Healthy Lifestyle’. Dit is o.a. het gevolg van de alarmerende landelijke statistieken ten aanzien van Non Communicable Diseases (NCD) zoals hart- en vaatziekten, nierziekten en diabetes. In een landelijk onderzoek uit 2013 is een duidelijk verband gelegd tussen de gezondheid van de bevolking en de leefstijl. Een aantal bedrijven speelt hier op in door activiteiten over gezondheid voor hun medewerkers te organiseren (o.a. themadagen, wandellopen).

De laatste jaren wordt meer aandacht gevraagd door de LGBT groep (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender) voor het probleem van discriminatie van deze groep op de arbeidsmarkt. Een enkel bedrijf heeft beleid geformuleerd voor deze groep. Staatsolie en Torarica zijn voorbeelden van bedrijven die voor regelingen voor de partners van medewerkers geen onderscheid meer maken indien de medewerker een partner van gelijke sekse heeft.

Jeugdwerkloosheid is een grote uitdaging voor de Surinaamse overheid en is met ongeveer 32% een van de hoogste in de regio.

2.2.2 Beleid

Van de arbeidswetgeving kan gesteld worden dat deze verouderd is. Een voorbeeld hiervan is de wet op het gebied van gezondheid & veiligheid die dateert uit 1946. Het ministerie van Arbeid werkt aan vernieuwing van wetgeving. Zo is in 2015 een 8-tal ontwerp-wetten aangeboden aan de Raad van Ministers (RvM). Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen om vier wetten te vernieuwen: de Veiligheidswet, de Vakantiewet, de Ongevallen Regeling, de Ontslagwet. In 2015 zijn tevens twee ontwerp-wetten aangeboden aan de RvM voor goedkeuring, gericht op 1) meer vrijheid voor de vakbewegingen 2) een Collectieve Arbeidsovereenkomst (CAO). Beide ontwerp-wetten zijn goedgekeurd door de RvM.⁴

---

⁴ Het aanpassen van de verouderde wetgeving is onderdeel van de implementatie van het Decent Work Country Programme Suriname (DWCPs) dat in januari 2015 is geformaliseerd. Het DWCPs is een initiatief van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en houdt in dat er werkgelegenheid wordt gecreëerd. Hierbij zijn een

In 2014 is een Sociaal Zekerheidsstelsel ingevoerd waarvan drie zorgwetten deel uitmaken. Deze wetten hebben aanzienlijke impact op werknemers en werkgevers. Er is een minimumloon vastgesteld voor alle ingezetenen op het Surinaams grondgebied. Ook is het bij wet verplicht gesteld dat iedereen moet beschikken over een basiszorgverzekering en een pensioenregeling.

Alhoewel de invoering van de drie wetten in het algemeen op goedkeuring kan rekenen, zijn er ook grote zorgen over de bekostiging van het sociaal zekerheidsstelsel door de overheid.

Kari Yu

Sinds 2013 is het ministerie van Arbeid formeel een partner van de Pan American Development Foundation (PADF) bij de uitvoering van het Kari Yu project. PADF die het programma coördineert, is een onafhankelijke non-profit organisatie die zich richt op het versterken van kwetsbare jongeren. Het Kari Yu project is erop gericht jongeren een nieuwe kans te bieden tot het volgen van een opleiding en vinden van een baan.

2.2.3 Instituties

Het ministerie van Arbeid is belast met de arbeidsaangelegenheden en wordt daarin bijgestaan door een aantal werkarmen:

- De Stichting Arbeidsmobilisatie en Ontwikkeling (SAO): dit is een vakopleidingsinstituut en heeft als doel het trainen van een ieder vanaf 16 jaar ten behoeve van de arbeidsmarkt.
- De stichting Productieve Werkeenheden (SPWE): deze heeft als taak ondersteuning te geven aan degenen die een kleine of middelgrote onderneming willen beginnen of er al mee zijn gestart.
- De Raad voor Coöperatieven (RACO): deze heeft als doel om de huidige situatie van de coöperatieve beweging in Suriname te inventariseren en te ondersteunen.

2.2.4 Internationale verdragen

Enkele van de internationale ILO-conventies die Suriname heeft geratificeerd:

- Conventie betreffende Gedwongen of verplichte arbeid (Conventie No. 29)
- Conventie betreffende Veiligheidsvoorschriften in het bouwbedrijf (Conventie No. 62)
- Conventie betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het Vakverenigingsrecht (Conventie No. 87)
- Conventie betreffende de bescherming van het loon (Conventie No. 95)
- Conventie betreffende Toepassing van het recht van Organisatie en Collectieve onderhandeling (Conventie No. 98)
- Conventie betreffende de afschaffing van gedwongen arbeid (Conventie No. 105)
- Conventie inzake uitbannen van de Ergste Vormen van Kinderarbeid (Conventie No. 182)

Er is een aantal ILO-conventies dat nog niet door Suriname is geratificeerd:

- De conventie betreffende het optrekken van de leeftijd om de arbeidsmarkt te betreden (the Minimum Age Convention). Ten aanzien hiervan zal Suriname de minimumleeftijd moeten

---

acceptabel loon, rechten van werknemers, veilige arbeidsomstandigheden, sociale zekerheden, ontwikkelingskansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen gewaarborgd. DWCPs is een samenwerking tussen de drie sociale partners: overheid (het ministerie van Arbeid), de vakbeweging (RAVAKSUR) en het bedrijfsleven (VSB).

vaststellen op 14 jaar, gelijk aan de nog aan te passen leerplichtige leeftijd die nu nog 12 jaar is.

- De conventie voor gelijke beloning (the Equal Remuneration Convention)
- De conventie voor Non-Discriminatie in werkgelegenheid en beroepen (the Non-Discrimination Convention in Employment and Occupation).

2.3 Governance

Corporate Governance binnen de context van maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat vooral over het goed en eerlijk bestuur van bedrijven. Het omvat zaken zoals het afleggen van verantwoording over het bestuur van de onderneming, het houden van toezicht op het bestuur van de onderneming, transparantie en integriteit. De overheid heeft een belangrijke taak hierbij, o.a. door de wetgeving die zij ontwikkelt op dit gebied.

2.3.1 Issues

Vraagstukken op het gebied van governance in Suriname zijn onder andere:

- Transparantie
- Uitblijven wettelijk kader
- Corruptie

Het wettelijk kader in Suriname op het gebied van Corporate governance is nog relatief zwak of ontbreekt. Een “Wet op de jaarrekening” bestaat nog niet in Suriname. Deze wet dwingt bedrijven om transparant en op uniforme wijze verantwoording af te leggen over financiële zaken. Aan een ontwerpwet wordt momenteel wel gewerkt.

Een algemene Corporate Governance code, zoals bijv. de code Tabaksblat in Nederland, is nog niet ontwikkeld in Suriname. In het vennootschapsrecht zijn echter verschillende beleidsbepalingen opgenomen die een leidraad zijn voor het bestuur (directie), Raad van Commissarissen (RvC) en de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).

Suriname heeft volgens internationale rankings te maken met een corruptieprobleem. De volgende activiteiten zijn kwetsbaar voor blootstelling aan corruptie:

- Aanbestedingen voor publieke werken en omvangrijke contracten voor producten en diensten
- Aankoop van grond door de overheid

Een ander risicovol werkterrein voor corruptie is dat van de douane (onder meer met onderfacturering).

Suriname heeft een relatief lage score op de *Rule of Law Index*. Dit heeft onder andere met de volgende zaken te maken:

- traagheid van en vertragingen in het gerechtelijk proces;
- het bestaan van een grote informele sector waarover geen belastingen worden geïnd;
- het voorkomen van favoritisme en corruptie in besluitvormingsprocessen in de publieke sector.

2.3.2 Beleid

Het realiseren van de anti-corruptiewet laat al enige tijd op zich wachten. Een conceptversie is in 2002 naar het Parlement gestuurd en in 2007 op de agenda geplaatst. Het is echter nooit behandeld. De conceptwet is in 2015 wederom doorgestuurd naar het Parlement. De bespreking hiervan is in november 2015 gestart, maar nog niet afgerond.

Het ontbreken van een anti-corruptie wet betekent niet dat corruptie niet aangepakt zou kunnen worden. Huidige instrumenten daarvoor zijn o.a. het wetboek van strafrecht en de personeelwet.

Het publiceren van jaarverslagen is momenteel geen gangbare praktijk bij bedrijven. Een harde wettelijke verplichting hiertoe ontbreekt vooralsnog (m.u.v. enkele bepalingen in het Wetboek van Koophandel). Enkele bedrijven (onder andere in het bankwezen) publiceren wel al met enige regelmaat een jaarverslag. In 2014 hebben twee bedrijven als eerste in Suriname een duurzaamheidsverslag gepubliceerd (Parbobier Suriname en Fernandes Bottling).

Ten aanzien van transparantie is de wet "Openbaarheid Bestuur" een belangrijke wet. Deze wet regelt de toegang tot overheidsinformatie. De wet ligt momenteel echter in concept bij de Staatsraad en heeft dus nog een weg af te leggen voordat het kan worden aangenomen.

2.3.3 Instituties

Een aantal instituties die een rol spelen bij het tegengaan van corruptie zijn:

- Ministerie van Binnenlandse Zaken: verantwoordelijk voor het actualiseren of tot stand brengen van wet & regelgeving, bv. ter bescherming van klokkenluiders of t.a.v. openbaarheid van bestuur.
- De Rekenkamer van Suriname: een onafhankelijke instelling die toezicht houdt op de financiële huishouding van de overheid. De Surinaamse Comptabiliteitswet en Rekenkamerwet verplichten alle overheidsinstellingen en -organisaties om informatie te verstrekken aan de Rekenkamer.
- De Centrale Landsaccountantsdienst (CLAD): de interne accountant van de overheid en verricht namens de regering accountantscontrole op de ministeries, parastatale bedrijven en overheidsinstituties.

2.3.4 Internationale verdragen

Suriname heeft in maart 1996 de *American Convention Against Corruption* van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) getekend. In 2002 is deze conventie geratificeerd.

De *UN Convention against Corruption* (UNCAC) die in werking is getreden in december 2005, voorziet in een raamwerk voor criminalisering, ontneming van vermogens bestanddelen, internationale samenwerking en preventie van corruptie. Suriname heeft de UNCAC nog niet geratificeerd.

Suriname is in 2014, vergeleken met 2013, in totaal zes plaatsen gezakt op de ranglijst van de *Corruption Perceptions Index 2014* van Transparency International. Het land daalde van 94^e plaats af naar de 100^e plaats op de ranglijst (totaal van 175).

3. MVO-risico's en kansen in de bouwsector

3.1 Algemene ontwikkelingen in de sector

De bouwsector heeft de afgelopen jaren een enorme groei doorgemaakt. Dit werd gevoed door de groeiende economie van Suriname. De overheid is een grote opdrachtgever in deze sector en daarmee een stuwende kracht. Daarnaast is er de afgelopen jaren vanuit de particuliere sector en bij burgers een relatief grote vraag naar nieuwbouw geweest. De bouwsector is voor honderden Surinamers een bron van inkomsten. In deze sector komt wel veel informele arbeid voor. Het werken met dagloners is gangbaar. Echter, momenteel verkeren veel bedrijven in de sector in zwaar weer. De redenen hiervoor zijn de verslechterende economische omstandigheden en de daarmee samenhangende slechte betalingsdiscipline van de overheid.

3.2 MVO-risico's volgens desk research

De bouwsector kent een aantal grote MVO-risico's⁵;

- Zware arbeidsomstandigheden;
- Gezondheid en veiligheid;
- Werken met onderaannemers (veel contractarbeid);
- Geen bescherming van de consument (o.a. bij slechte kwaliteit geleverd werk);
- Eigendomsrechten & grondbezit;
- Klimaat en energie;
- Milieu en afval;
- Biodiversiteit en ontbossing;
- Discriminatie & gender;
- Corruptie en smeergeld.

3.3 Internationale MVO-trends in de bouwsector

In de wereldwijde bouwsector zijn een aantal aandachtsgebieden of trends aan te wijzen.

- **Veiligheid & gezondheid van medewerkers:** er is mondiaal toenemende aandacht voor arbeidsomstandigheden in de bouw.
- **Energie:** een belangrijke trend in het kader van klimaatverandering, klimaatakkoord en dergelijk is energiebesparing in bestaande bouw en innovatieve bouwtechnieken voor energiebesparing in nieuwbouw.
- **Van afval naar grondstof:** Hoogwaardig hergebruik van sloopafval (van gebouwen, maar ook van grond- weg- en waterwerken) krijgt toenemende aandacht. Zie ook bij voorbeeld de mobiele fabriek, die bakstenen maakt van puin (in Haïti).
- **Duurzaam beton:** Duurzame inkoop en productie van beton. Beton zorgt in de productiefase voor veel CO₂-uitstoot; in de gebruiksfase (in een gebouw) heeft de keuze voor beton veel invloed op energieverbruik (zie evt. het onderzoek naar de milieu-impact van beton).

CSC-keurmerk: Er wordt momenteel gewerkt aan het CSC-keurmerk (het 'FSC-label voor beton'), waarbij Colombiaanse en andere Zuid-Amerikaanse partijen zijn betrokken (FICEM: de Zuid Amerikaanse cement industrie, FIHP: Zuid Amerikaanse betonfabrikanten, FIPA: Zuid Amerikaanse zand en grind producenten). Bedrijven kunnen aan de hand van dit label eisen stellen aan hun leveranciers (en zo werken aan reductie van energieverbruik, CO₂-uitstoot, etc.).

---

⁵ Bron: mvo risicochecker, rondetafelbijeenkomst

- **Circulair bouwen:** Slim gebruik maken van grondstoffen, producten en goederen, zodat deze oneindig hergebruikt kunnen worden (een gesloten kringloop). Voor gebouwen betekent 'circulair' o.a. dat materialen hergebruikt worden, maar ook dat het gebouw flexibel ingezet kan worden.
- **Optimaal gebruik bestaande bouw:** Het herinrichten en renoveren van bestaande gebouwen.
- **Adaptief bouwen:** Mismatch tussen vraag en aanbod in de bouw is in veel landen een probleem. De duurzaamheid en toekomstwaarde van een gebouw neemt toe als dit eenvoudiger en beter aan te passen is voor ander gebruik, het 'adaptief vermogen'. Door adaptief te bouwen is een gebouw bij wisseling van eigenaar of bestemming beter aan te passen voor hergebruik, in plaats van ingrijpende renovatie, langdurige leegstand of sloop.
- **Biobased bouwen:** Traditionele bouwmaterialen als cement, beton, lijm en isolatieschuim kosten veel energie om te maken en zijn vaak slecht te recyclen. Daarom is het de moeite waard om te kijken naar natuurlijke (biobased) materialen. Die hebben minder CO₂-uitstoot en zijn vaak beter herbruikbaar.
- **Integrale aanpak:** De bouw is een sterk versnipperde markt. Ketenpartners richten zich vaak specifiek op hun eigen product of dienst, zonder zicht te hebben op het grotere geheel. Meer strategische samenwerking binnen de sector kan zorgen voor grotere innovaties en kostenbesparing.

3.4 MVO-kansen en uitdagingen volgens Surinaamse bedrijven en stakeholders

Voor de countryscan heeft een marktconsultatie plaatsgevonden. Met een aantal koplopende bedrijven uit de sector is een rondetafelgesprek gevoerd. Onderstaand een uiteenzetting van trends, uitdagingen en kansen die zijn genoemd.

3.4.1 MVO-trends

De bouwbedrijven zien mondiale trends rondom energiebesparing en klimaatadaptatie. Ze hebben echter niet het idee dat eigen inspanningen op dit terrein iets opleveren voor het bedrijf, omdat de klant er niet om vraagt en er niet voor betaalt. Zelfs de minimumnorm voor MVO - de defensieve fase - wordt volgens hen niet gehandhaafd. Zelfs koplopers uit de sector (zoals zichzelf) hebben moeite om hieraan te voldoen vanwege gebrek aan handhaving. MVO is ook geen eis of vraag die wordt gesteld in de "Business to Business" omgeving in de bouwsector. De financiële baten bepalen (nu nog) de haalbaarheid van MVO/duurzame ontwerpen.

3.4.2 MVO-uitdagingen / Risico's

De volgende uitdagingen en risico's zijn in de rondetafelbijeenkomsten genoemd door de bedrijven:

- Gebrek aan overheidsbeleid (bijv. t.a.v. ruimtelijke ordening, afvalverwerking, milieu algemeen);
- Gebrek aan goed geschoolde medewerkers;
- Mentaliteit op de werkvloer;
- Lage kwaliteit van opgeleverde bouwwerken;
- Ontbreken van standaarden voor arbeid en materialen;
- Veel bedrijfsongevallen, te weinig investering in veiligheid;
- Infrastructuur (wegen) ontbreekt of is beperkt, waardoor er minder geschikte bouwlocaties zijn of bouwlocaties lastig bereikbaar zijn;
- Afval en afvalscheiding;
- Oneerlijke concurrentie (onderhandse aanbestedingen);
- Geen transparantie (bv. bij aanbestedingen);
- Corruptie;

3.4.3 MVO-kansen

Bedrijven uit de sector noemden de volgende MVO-kansen:

- Energie zuinig bouwen/ duurzaam bouwen
- Keurmerk voor de bouwsector (Erkenning)
- MVO-rapport of een masterplan opstellen
- Solidariteit in de bouwwereld
- Instellen van een bouwoverlegorgaan
- Gunningscriteria
- Certificeringen
- Veiligheidsvoorwaarden
- Opgeleide arbeiders
- Ordening bouwsector

Meer *out-of-the-box* kwamen de volgende kansen naar voren:

- Het bouwen van een nieuwe, duurzame stad;
- Ontwikkelen van de infrastructuur met de buurlanden.
  - Aanvullend idee MVO Nederland: [duurzame renovatie van het historisch centrum](#) van Paramaribo (met ondersteuning van UNESCO). Dit heeft uiteraard ook een link met de sector toerisme.
  - [Green Deal Beton](#): In Nederland sloten 20 bedrijven uit de bouwsector de [Green Deal Beton](#). Surinaamse bedrijven kunnen gebruik maken van inzichten uit deze werkgroep en/of aansluiten.

3.4.4 Aanvullende opmerkingen

De aanwezige bedrijven zijn koplopers binnen de sector. Zij hebben al een aantal stappen gezet op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Zij geven aan dat het stimulerend zou werken als zij meer erkenning zouden krijgen voor dit soort initiatieven. Voorbeelden van enkele projecten:

- In samenwerking met de universiteit verloten van een studiebeurs onder studenten (Firm Engineering);
- Renoveren van voorzieningen zoals een schoollokaal en een tehuis voor gehandicapte kinderen (Haukes);
- Financieren van infrastructurele projecten uit een speciaal daartoe opgericht Community Fund (VSH)
- Ondersteunen van onderwijsinstellingen (Alginco);

3.5 Observaties

De bouwbedrijven die deelnamen aan de consultatie zien zichzelf duidelijk als koplopers in de sector. Toch lijkt de invulling van MVO heel defensief gericht op handhaving van wet- en regelgeving, certificeringen ed. Voor een groot deel komt dit door een gebrek aan overheidsbeleid, regulering en handhaving.

De frustratie ten aanzien van falende regulering door de overheid is groot. Dit betreft bijvoorbeeld ook zaken als de professionele opleiding van werknemers in de branche en het vergunningenbeleid: volgens de deelnemers krijgen ook veel onbevoegde ondernemers een vergunning van de overheid. Het beroep is bij wet beschermd, maar in de praktijk ziet men dat niet terug. Ook wordt gezien dat de overheid vergunningen afgeeft voor bouwen op plaatsen die wellicht door zeespiegelstijging geraakt worden, of

die natuur en milieu schaden. Verder is er geen beleid voor energiebesparing, isoleren van gebouwen en dergelijke.

De bouwbedrijven zien allerlei kansen voor de sector op het vlak van energiezuinig en duurzaam bouwen (de strategische vorm van MVO). Dit zou een nieuwe impuls kunnen geven aan de sector. Hiervoor is echter wel een vorm van regulering door de overheid nodig met betrekking tot gunningscriteria, opleiding van medewerkers, en de ontwikkeling van een masterplan voor de sector. Ook een beter afvalverwerkingsbeleid zou ondersteunend zijn.

De bouwbedrijven zien ook sociale misstanden in de sector die samenhangen met informele arbeid. Wat zou helpen om dit tegen te gaan is meer samenwerking in de sector en duidelijkere afspraken door bijvoorbeeld een gedragscode of certificeringen. De sector heeft behoefte aan ondersteuning hierbij.

De sector ziet mogelijkheden in het opzetten van een bouwoverlegorgaan, om te zorgen voor meer solidariteit in de sector en belangenbehartiging. Er zou een grotere lobby richting de overheid op gang gebracht kunnen worden. Via het bouwoverlegorgaan zou de sector ook kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van een eenduidig keurmerk. En door meer feitelijke informatie te verzamelen over de meerwaarde van de sector, bijvoorbeeld op het terrein van werkgelegenheid. Daarnaast zou de sector een *Code of Conduct* kunnen ontwikkelen en zou men kunnen nadenken over hoe samen op te trekken tegen corruptie.

3.6 Aan de slag

De bouwbedrijven willen vaker met elkaar om de tafel. Dit kan gefaciliteerd worden door bijvoorbeeld het SBF. Het voorstel is om te beginnen met een driemaandelijks overleg over verschillende MVO-onderwerpen. Men wil graag meer kennis van buiten naar binnen halen over de volgende onderwerpen:

- Opzetten van een keurmerk;
- Opzetten van een lobbymechanisme;
- Waste management.

De koplopers hebben behoefte aan meer profilering op MVO-gebied. Meer communicatie over best practices en ontwikkelingen vanuit partijen als het SBF, VSB en andere bedrijfslevenorganisaties zou ook helpen.

4. MVO-risico's en kansen in de goudsector

4.1 Algemene ontwikkelingen in de sector

De mijnbouwsector is een van de drijvende krachten van de Surinaamse economie en als zodanig een belangrijke sector. De gevolgen van deze sector voor het milieu zijn aanzienlijk. Het is daarmee een sector die veel impact heeft. Een driedeling is zichtbaar in deze sector:

- Grote multinationals: de grote spelers in de markt Rosebel Gold Mines en Surgold bezitten al veel kennis op MVO-gebied en hebben al de nodige MVO-standaarden geïmplementeerd;
- Kleine & Middengrote goudbedrijven (in lokale en buitenlandse handen);
- Een grote groep kleine goudzoekers. Deze groep gebruikt vaak nog kwik bij het goud zoeken. Deze groep is vrijwel niet georganiseerd, ondanks een aantal pogingen daartoe. Een groot aantal Braziliaanse goudzoekers is actief in de sector.

Er zijn al wat bewustwordingsinitiatieven opgezet voor deze sector, vooral gericht op kwikgebruik (onder meer via WWF en de Rotary). Ook de overheid, in de vorm van de Commissie Ordening Goudsector, heeft enkele initiatieven ondernomen om het kwikvrij mijnen te introduceren bij de goudzoekers. Onduidelijk is wat de resultaten zijn.

De goudsector onderscheidt zich van andere sectoren doordat een groot deel van de activiteiten plaatsvindt in het binnenland van Suriname. De infrastructuur is suboptimaal of ontbreekt. Transport (benzine) is een van de grootste kostenposten in de sector, evenals het levensonderhoud (o.a. voeding).

De sector kent heel wat toeleverende diensten: boottransport, luchttransport, beveiliging, winkeliers, sekswerkers, onderhoudsmannen, leveranciers van zwaar materieel, etc.

4.2 MVO-risico's volgens desk research

De goudsector kent een aantal MVO-risico's:

- Arbeidsomstandigheden (lange uren, leef- & klimaatomstandigheden, geen rechtszekerheid);
- Gezondheid & veiligheid (o.a. blootstelling aan kwikdampen, instabiele mijnwanden);
- Gedwongen arbeid (o.a. prostitutie);
- Milieu & verlies biodiversiteit;
- Bodem- & watervervuiling;
- Effecten op lokale gemeenschap (o.a. gezondheidsproblemen als gevolg van blootstelling aan kwik);
- Corruptie & smeergeld;
- Eigendomsrechten & grondbezit;

4.3 Internationale MVO-trends in de goudsector

Een belangrijke internationale trend in de goudsector is dat bedrijven steeds meer aangesproken worden op de herkomst van het goud en met name op de MVO-aspecten bij de winning.

- **IMVO-convenant:** In Nederland wordt gewerkt aan een convenant voor de goudsector. Zie bijvoorbeeld dit verslag van de Nationale Ronde Tafel Goud in Nederland: [goudeerlijk-nationale-ronde-tafel-over-goud](#)

- [Keurmerken: Overzicht van alle MVO keurmerken en keteninitiatieven staan op ITC Standards Map..](#)
De belangrijkste keurmerken voor goud zijn Fairtrade Fairgold en Fairmined

4.4 MVO-kansen en uitdagingen volgens Surinaamse bedrijven en stakeholders

Voor de countryscan heeft een marktconsultatie plaatsgevonden. Voor een aantal koplopende bedrijven uit de goudsector is een rondetafelbijeenkomst georganiseerd. Onderstaand een uiteenzetting van trends, uitdagingen en kansen die zijn genoemd.

4.4.1 Uitdagingen /Risico's

Tijdens de rondetafelbijeenkomst zijn de volgende uitdagingen / risico's genoemd door de ondernemers uit de sector:

- Gebrek aan betrouwbaar en deskundig personeel;
- Watergebruik / watermanagement / voorkomen watervervuiling;
- kwikgebruik en gedoogbeleid hieromtrent;
- Is er een rendabel alternatief voor kwikgebruik?;
- Geen level playing field (oneerlijke concurrentie, onderscheid in regelgeving voor kleine bedrijven en multinationals);
- Geen samenwerking in de sector. Bedrijven opereren solistisch;
- Er is geen strategische visie in de sector en weinig kennisdeling (bijv. over technologie);
- Kosten voor de logistiek;
- Dalende goudprijs;
- Marktvraag (hebben investeringen zin als marktvraag achterblijft?);
- Mijnbouw schaal (kleinschaligheid houdt verduurzaming tegen);
- Energiekosten;
- Percentage terug te winnen goud (recovery of gold) bij gebruik kwikvrije methoden;
- Transparantie (bijv. geen inzage in de opbouw van de opdrachten aan de overheid);
- Corruptie;
- Gebrek aan regelgeving;
- Belangenverstrengeling (belangen hebben in de politiek en sector tegelijk);
- Veiligheid in het gebied (kans op overvallen);

4.4.3 Kansen

- Dialoog overheid en bedrijfsleven;
- De sector moet zich organiseren;
- Definiëren van de sector (cijfers, feiten, data verzamelen);
- Clusteren van mineralen (focus niet alleen op goud) voor een betere kostenspreiding;
- Ontwikkelen van een visie op de sector i.s.m. overheid & stakeholders;
- Leadership nemen / tonen;
- Kennisdelen bijv. over kwikvrij werken;
- Meer ketensamenwerking;
- Niet wachten op de overheid. Zelf de regelgeving formuleren en aandragen bij de overheid.

4.4.4 Aanvullende opmerkingen

De bedrijven die deelname aan de rondetafelbijeenkomst gaven bijna unaniem aan behoefte te hebben aan verdere ondersteuning op MVO-gebied. Ze noemden als wens de hulp van een facilitator met MVO-kennis die tevens het proces zoals dat is gestart met de rondetafelbijeenkomst, verder zou kunnen begeleiden.

Aangegeven werd dat het ook goed zou zijn om de sector te clusteren (bijvoorbeeld naar kleine en grote bedrijven), afhankelijk van het onderwerp dat wordt besproken.

4.5 Observaties / conclusies

Gevraagd naar de belangrijkste trends voor de goudsector, gaven de bedrijven aan dat ze verwachtten dat de kosten sterk omhoog gaan en dat de druk om verantwoord te ondernemen sterk zal toenemen. De sector heeft momenteel een slechte reputatie. De verwachting is dat de kleine goudspelers de ontwikkelingen niet bij zullen houden en uiteindelijk zullen verdwijnen.

Het probleem van kwikgebruik werd door alle bedrijven erkend. Er is echter nog geen alternatieve methode bekend die hetzelfde percentage goud oplevert als bij werken met kwik. Er zijn overigens wel pilotprojecten hiervoor uitgevoerd of in de maak. Zo bleek dat het van het type erts afhangt welke methode voor kwikvrij winnen van goud het meest rendabel is. Dit is kennis die nog niet algemeen bekend is en die veel meer gedeeld zou kunnen worden binnen de sector.

Opvallend in de rondetafelbijeenkomst voor de goudsector was, dat de bedrijven elkaar eigenlijk voor het eerst spraken over de duurzaamheidsuitdagingen in hun sector. De sector is niet georganiseerd en al snel ontstond het gevoel bij de deelnemers dat er een heel duidelijke gezamenlijke uitdaging ligt voor de sector. De goudbedrijven zijn met name geïnteresseerd in compliance aan internationale standaarden (defensief MVO). Er kwamen bij de rondetafelbijeenkomst vrijwel geen voorbeelden naar boven van meer strategisch ingezet MVO.

Het urgentiegevoel werd aangewakkerd doordat de sessie plaatsvond in de No-Kwik week, waarin veel aandacht was voor de vervuiling van het milieu door kwikgebruik. Kwikgebruik leidt niet alleen in het binnenland tot vervuiling. Ook in Paramaribo is er een probleem met hoge concentraties kwikdampen, veroorzaakt door de goudsmelterijen die geen of niet afdoende afzuiginstallaties hebben. Ter plekke werd kennis gewisseld met betrekking tot veilig kwikgebruik of zelfs zonder kwik werken. In dezelfde week zijn de goudbedrijven nog een keer bijeengekomen om te spreken over de MVO-issues in de sector.

4.6 Aan de slag

De eerste stap die de goudsector wil en zou moeten zetten is het organiseren van kennisuitwisseling binnen de sector. Organisaties als SBF en andere bedrijfslevenorganisaties zouden bijeenkomsten van de sector kunnen organiseren en faciliteren. Belangrijk is dat de sector normen en standaarden gaat formuleren en een gezamenlijke aanpak m.b.t. de grote MVO-uitdagingen ontwikkelt.

Overige stappen die gezet zouden kunnen worden:

- Ontwikkeling van een project in het kader van het IMVO-Convenant dat in Nederland gesloten gaat worden over verduurzaming goudsector
- Leren van de aanpak in Colombia - Oro Verde (voor case-study zie <http://www.gomiam.org/wp-content/uploads/2014/11/factsheet-colombia-case-oro-verde.pdf>)
- Leren van de aanpak van Fair Trade in Peru: <http://www.fairgold.org/>
- Leren van of aansluiten bij de Alliance for Responsible Mining: <http://www.responsiblemines.org/>

5. MVO-risico's en kansen in de levensmiddelensector

5.1 Algemene ontwikkelingen in de sector

Deze sector kent een groot aantal spelers, variërend van importeurs, winkeliers en groothandelaren in levensmiddelen, tot aan kleine en grote productiebedrijven (sappen, marinades, zuivelproducten). Spelers op de markt zijn ofwel lokaal eigendom ofwel licentiehouders van een buitenlands bedrijf. Import speelt een belangrijke rol in de sector. Lokale productie en export zijn ondergeschikt daaraan en komen moeizaam van de grond. Importeurs hebben een vrij stevige positie (macht) in de sector.

De sector heeft een specifieke verantwoordelijkheid naar de samenleving toe, vanwege het belang van voedselveiligheid en volksgezondheid. Er zijn veel relevante MVO-issues bekend, zoals gezonde voeding (gebruik van suikers, zout, vet), afval (verpakkingen) en het gebruik van alcohol. MVO is niet nieuw in deze sector, er zijn enkele goede voorbeelden, maar van een brede bekendheid is nog geen sprake.

5.2 MVO-risico's volgens desk research

De levensmiddelensector kent volgens openbare bronnen een aantal MVO-risico's:

- Arbeidsomstandigheden (werkdruk, aantal uren);
- Gezondheid & veiligheid op de werkvloer;
- Consumentenbelangen en productveiligheid;
- Afvalmanagement;
- Marktverstoring en mededinging;
- Waterverbruik;
- Corruptie & smeergeld;
- Ketenverantwoordelijkheid (bijv. voor agrarische producten: klimaat & energie, waterverbruik, biodiversiteit en ontbossing, salaris en beloning, vrijheid van vereniging);

5.3 Internationale MVO-trends in de levensmiddelensector

- Onderstaand een aantal internationale trends in levensmiddelen (en agro-)sector [Local to Local](#): Lokale voedselproductie voor de lokale markt, kortere ketens. Versterking van het aanbod van lokale producten.
- [Gezondheid, smaakbeleving & duurzaamheid](#): Smaakvolle, gezonde en duurzame producten zijn interessant voor de wereldmarkt. Daarbij kan ook gekeken worden naar biologische productie (mogelijk is veel productie al 'biologisch').
- [Certificering en keurmerken](#): ter illustratie de onafhankelijke [certificeringssystemen en keurmerken](#) in Nederland. Een overzicht van MVO Keurmerken wereldwijd: [ITC Standard Maps](#).
- [Verwaarden van reststromen](#): afval omzetten naar bijvoorbeeld energie (biogas) of fertilizers (zoals compost). Zie bijvoorbeeld: [Hondurese meloenen voeden bodem](#)
- [Tegengaan voedselverspilling](#): wereldwijd gaat 40 to 50% van het voedsel verloren in de productieketen. Door daar aan te werken, ontstaat er winst op vele gebieden.
- [Eerlijke ketens](#): o.a. goede werkomstandigheden en een 'eerlijke' prijs voor producten.
- [Duurzame eiwitten](#): plantaardige eiwitten als duurzamer alternatief voor dierlijk eiwit. Het is technisch mogelijk om een groot deel van onze dierlijke eiwitconsumptie te vervangen door smaakvolle en minder milieubelastende vormen van plantaardig eiwit. Zie bijvoorbeeld [Schouten Europe](#) en [The Dutch Weed Burger](#).

5.4 MVO-kansen en uitdagingen volgens Surinaamse bedrijven en stakeholders

Voor de countryscan heeft een marktconsultatie plaatsgevonden. Met een aantal koplopende bedrijven uit de levensmiddelensector is een rondetafelgesprek gevoerd. Onderstaand een uiteenzetting van MVO-trends, uitdagingen en kansen die zijn genoemd.

5.4.1 Algemene ontwikkelingen in de sector

De levensmiddelensector is niet heel groot in Suriname. Bijzondere ontwikkeling is dat veel supermarkten in handen zijn van Chinezen en dat in die winkels veel buitenlandse levensmiddelen worden aangeboden. De sector realiseert zich dat de eisen aan producten met name op het terrein van voedselveiligheid aangescherpt zullen worden. Verder zal lokale productie belangrijker worden, mits de import van levensmiddelen aan hogere eisen moet gaan voldoen.

5.4.2 Uitdagingen / Risico's

Tijdens de rondetafelbijeenkomst met ondernemers uit de levensmiddelensector zijn de volgende uitdagingen en risico's benoemd:

- Geen infrastructuur voor afvalverwerking;
- Gebrekkige en verouderde milieuwetgeving. Toezicht en naleving zijn ook beperkt;
- Gebrek aan kader;
- Obesitas;
- Arbeidsomstandigheden en leefbaar loon;
- Overheidsbeleid is grillig / ondoordacht;
- Bedrijfsleven werkt niet strategisch samen. Ook op het gebied van MVO kan de sector beter samenwerken;
- Kleine gemeenschap, veel concurrentie;
- De markt is erg klein. Bedrijven moeten meer over de grens kijken;
- Gebrek aan lokale grondstoffen;
- Geen level playing field;
- Geen grond beschikbaar stellen t.b.v. de productie;
- Weinig transparantie in de sector;

5.4.3 Kansen

- Bewustzijn vergroten rondom economische vraagstukken, voedselvraagstukken en MVO
- Meer samenwerken: samenkomen met een paar bedrijven die een voortrekkersrol willen vervullen om samen een strategie te bepalen.
- Leren van andere ontwikkelingslanden. Geen 1ste wereldmodel op een 3de wereldland plaatsen.
- Geen nieuwe organisatie voor MVO; bedrijven moeten het gewoon doen.
- Meer informatie over MVO. Ook kleine bedrijven moeten van MVO kunnen profiteren.
- Overheid betrekken

5.4.4 Aanvullende opmerkingen

De aanwezige bedrijven geven verschillende voorbeelden van wat zij op dit moment al doen op het terrein van MVO

- Certificering in bijv. voedselveiligheid
- Corporate sponsorship, zoals het leveren van een financiële bijdrage aan een crèche voor gehandicapte kinderen, een donatie aan de Stichting Verantwoord Alcoholgebruik.
- Geen reclame voor alcohol in de buurt van scholen
- Aanschaf nieuwe machines, die het werk makkelijker en veiliger maken voor het personeel en productie verhogen. Hierdoor moesten ook alle processen beschreven worden en arbeiders geschoold worden.

- Statiegeld op verpakkingen. Restproduct gaat naar boeren.

5.5 Observaties / conclusies

De bedrijven in deze sector die deelnamen aan de rondetafelbijeenkomst hadden een heel verschillende achtergrond. Daarmee was het vinden van een duidelijk gedragen visie en aanpak van de sector ingewikkelder dan in de andere sectoren.

- Grote bedrijven worden sterk gestuurd door de internationale eisen die gesteld worden op het vlak van MVO. Zij nemen initiatieven op bijvoorbeeld het terrein van watergebruik in Suriname, maar doen dit met name vanuit het individuele bedrijf.
- Er zijn goede voorbeelden van MVO onder de kleinere bedrijven die veel meer intrinsiek gemotiveerd zijn om verantwoord te ondernemen en die MVO ook strategischer inzetten.
- Daarnaast zaten er recyclingbedrijven aan tafel die graag meer willen, maar te weinig aansluiting vinden met de levensmiddelenbedrijven.

In deze groep was het lastig om een gezamenlijke noemer te vinden en draagvlak voor samenwerking te creëren.

5.6 Aan de slag

De bedrijven uit de levensmiddelensector leggen nadruk op kennis en bewustwording op het vlak van MVO. Ze willen graag leren van goede voorbeelden, liefst uit landen die vergelijkbaar zijn met Suriname. Deze voorbeelden zijn er en zouden verzameld kunnen worden door SBF en MVO Nederland.

Trainingen op het vlak van MVO zullen ook aanslaan in deze sector, omdat ze hier individueel mee aan de gang kunnen gaan.

Ook zou voorzichtig gestart kunnen worden met een MVO-overleg van een aantal koplopers in de sector. Heel belangrijk hierbij is de facilitering. Deze zou gericht moeten zijn op het laten ontstaan van vertrouwen tussen de deelnemers, het uitstijgen boven het individuele belang en het toewerken naar een sectorbelang. Vanuit het sectorbelang kan samenwerking ontstaan en kunnen duurzaamheidsvraagstukken echt opgepakt gaan worden.

Tot slot zou er een initiatief rondom afval gelanceerd kunnen worden, waarbij verpakkingen in de levensmiddelensector duurzamer worden en/of afval beter ingezameld en gerecycled kan worden.

6. MVO-risico's en kansen in toerisme

6.1 Algemene ontwikkelingen in de sector

De toerismesector is een groeiende sector in Suriname. Het potentieel van deze sector is enorm. Toerisme kan uitgroeien tot een duurzame pijler van de Surinaamse economie. Het voordeel van de toerismesector is dat het een duurzame inkomstenbron voor Suriname kan zijn. Dit in tegenstelling tot de mijnbouwsector waar de grondstoffen op termijn uitgeput raken.

Investeren in de toerismesector past goed in een diversificatiestrategie voor de economie. De aantrekkelijkheid van de toerismesector is voor een groot deel afhankelijk van de staat van het milieu/ de natuur. Natuur is een belangrijke Unique Selling Point (USP) voor Suriname.

Naast de gevestigde touroperators, zijn er veel kleine spelers (bijvoorbeeld gidsen) die niet of nauwelijks verenigd zijn (versnipperde doelgroep). Allen hebben ze te maken met verschillende MVO-uitdagingen. De touroperators zijn verenigd in een sectororganisatie (TOURS). De hotels hebben eveneens een eigen sectororganisatie (Suriname Hotel Association SHA).

6.2 MVO-risico's volgens desk research

Belangrijke MVO-risico's voor toerisme die worden genoemd in openbare bronnen zijn:

- Milieu (vervuiling in o.a. binnenland, afvalbeheer, CO₂-uitstoot, verlies biodiversiteit);
- Arbeidsomstandigheden en leefbaar loon (inclusief contracten en werktijden);
- Watergebruik;
- Consumentenbelangen en productveiligheid (o.a. gezondheid en veiligheid);
- Vrijheid van vereniging;
- Eigendomsrechten en grondbezit;
- Effecten op lokale gemeenschap;
- Biodiversiteit & ontbossing (is een gevaar voor de toerisme sector).

6.3 Internationale MVO-trends in de toerismesector

Onderstaand een aantal internationale trends uit de toerismesector.

- **Duurzame labels:** mondiaal wordt een toenemend aantal duurzaamheidslabels gehanteerd zoals:
  - **Travelife:** Het certificeringprogramma voor reisorganisaties en accommodaties; recentelijk zijn er nieuwe duurzaamheidscriteria geïntroduceerd die nog een stapje verder gaan. Travelife richt zich op o.a. energie-, afval- en watermanagement, werk, leveranciers, ondersteuning plaatselijke bevolking, bescherming van wilde dieren, vervuiling en landerosie, duurzaam inkopen en klantencommunicatie.
  - **Green Key:** Keurmerk dat laat zien wat deelnemers doen om de druk op natuur en milieu te minimaliseren.
  - **CARMATOP:** Een nieuwe CO₂-calculator die naar verwachting voor een doorbraak gaat zorgen. De ambitie is om op basis van de berekeningen een gemeenschappelijk CO₂-label voor consumenten te ontwikkelen.
- **Ecotoerisme en groene accommodaties:** Ecotoerisme krijgt toenemende aandacht. Vergroenen van accommodaties krijgt toenemende aandacht, bijvoorbeeld door het besparen energie en water of lokaal (biologisch) in te kopen. (Zie o.a.: 'Green business tools for accommodations')
- **Circulaire bestemming:** De circulaire economie maakt gebruik van modellen waarbij producten, componenten en grondstoffen zoveel mogelijk opnieuw worden gebruikt, waardoor hun waarde

behouden blijft. Onderdeel van dit circulaire denken is dat niet een product centraal staat, maar de performance van een product. Het gaat bijvoorbeeld niet om een vervoermiddel (product), maar juist om de reis (performance). Het bedrijf wordt gezien als de 'provider' van een dienst of performance. Dit circulaire denken past goed bij de toeristische sector.

- **Vervoer:** o.a. biobrandstoffen, alternatieve vervoersmiddelen, compenseren.
- **Activiteiten / vermaak:** Lokale producten en diensten aanbieden. Aanbieders van excursies en activiteiten informeren over duurzaamheid en natuurbehoud. Stimuleren om internationale richtlijnen te volgen om duurzame(re) activiteiten te ontwikkelen. Samen met lokale agenten proberen de positieve effecten van excursies en activiteiten voor de lokale bevolking, natuur en milieu te vergroten.
- **Transparantie:** De toeristische sector wordt transparanter. Uit een recent onderzoek blijkt dat ruim driekwart van de respondenten zich via laptop of PC oriënteren op hun vakantie (vervoer, verblijf en vermaak). Dit maakt de keten korter en doorzichtiger. Deze openheid zorgt ervoor dat consumenten kritischer tegenover het aanbod van reisagenten en touroperators staan. Toeristische bedrijven worden steeds transparanter.

6.4 MVO-kansen en uitdagingen volgens Surinaamse bedrijven en stakeholders .

Voor de countryscan heeft een marktconsultatie plaatsgevonden. Met een aantal koplopende bedrijven uit de toerimesector is een rondetafelgesprek gevoerd. Onderstaand een uiteenzetting van trends, uitdagingen en kansen die zij naar voren hebben gebracht.

6.4.1 Algemene ontwikkelingen in de sector

De bedrijven in de toerimesector verwachten op termijn een groei van duurzaam toerisme. De sector zal sowieso meer druk ervaren voor wat betreft certificeringen en compliance. Touroperators uit EU & VS eisen dit.

De verwachting is ook dat toerisme mogelijk zal worden in een groter deel van het land, waar het nu geconcentreerd is op een beperkt aantal plekken. Een vakantie zal verschillende elementen van geschiedenis, cultuur, natuur en events bevatten.

Suriname is op het moment veilig en stabiel, maar de vraag is of dat zo blijft. Veiligheid en stabiliteit in het land is een belangrijke voorwaarde voor verdere ontwikkeling van de toerimesector.

6.4.2 Uitdagingen /Risico's

- Ontbreken van wet- en regelgeving;
- Uitwerking prioriteitstelling toerimesector door de overheid nog vaag;
- Het ontbreekt aan eenheid binnen de sector;
- Gebrek aan bewustzijn over de uitdagingen die er zijn/ gebrek aan kennis;
- Braindrain: kader in het binnenland trekt naar de stad;
- Vervuiling van het milieu;
- Vernietiging van het binnenland door gouddelving.

6.4.3 Kansen

- Gezamenlijk lobbyen;
- Vereniging opzetten gericht op MVO;
- Onderwijs gericht op toerisme;
- Behoud binnenland (binnenland is het USP van Suriname);

- Branding Suriname;
- Meer strategisch samenwerken;
- Ordening sector.

6.4.4 Aanvullende opmerkingen

Er zijn verschillende lopende initiatieven op het terrein van MVO. Enkele citaten:

- “Met respect voor de omgeving en de bevolking je bedrijf te leiden: Je kan alleen succesvol zijn in het binnenland als je de lokale bevolking meekrijgt in je plannen. We investeren daarin, niet met donaties maar je kan geld krijgen als je iets doet voor de lodge.”
- “We trainen mensen om lokale bevolking ownership te geven over de lodges.”
- “We zijn gecertificeerd via ISO 9001/2 en 22000. Het inkoopbeleid is aangepast, er zijn afspraken gemaakt met afvalverwerkingsbedrijf (olie wordt hergebruikt), beddengoed wordt niet meer iedere dag verschoond. En ook ons personeelsbeleid is aangepast: iedereen heeft gelijke rechten.”
- “Vanuit TraveLife en ISO word je continu bewust gemaakt van alle issues waaraan je moet voldoen. We moeten ook besparen op onze energierekening. Dat is vanuit economisch redenen ingegeven, maar ook MVO.”
- “Alle kantoren hebben LED-lampen. En we willen werken met Surinaamse producten.”
- “We werken samen met WWF om gidsen van zeeschildpadtrips te trainen.”

6.5 Observaties

De toerismebedrijven die deelnamen aan de rondetafelbijeenkomst zijn grofweg verdeeld in twee groepen: de grote hotels enerzijds en de touroperators anderzijds. Voor de hotels is MVO met name een manier om te voldoen aan internationale standaarden (defensieve vorm van MVO). De touroperators hebben duidelijker een direct belang bij een duurzaamheidsagenda voor de hele sector. Zij zijn ongeduldig en vinden dat er te veel gepraat wordt en te weinig gedaan. Zij hebben de behoefte om MVO strategisch in te zetten.

6.6 Aan de slag

Vanuit MVO Nederland en de ANVR kan kennis gedeeld worden met zowel de grote hotels als de kleine reisorganisaties:

- De kleine lodgehouders hebben behoefte aan checklist voor MVO. MVO Nederland zal een gedragscode voor kleinere leveranciers (van reisorganisatie Koning Aap als voorbeeld) doorsturen.
- De grote hotels kunnen ondersteund worden met certificeringsprogramma's als TraveLife ed. Ook zal een ISO 26000 training zeker interessant zijn voor hen.

Vanuit Nederland zijn er bedrijven uit de toerismesector die experimenteren met het concept ‘circulaire bestemming’; Surinaamse bedrijven zouden hierbij aan kunnen sluiten.

Het is van belang dat de geplande activiteiten van het CBI-project versneld worden uitgevoerd: de onrust en het gevoel dat het allemaal te langzaam gaat is groot.

Vanwege het ongeduld is het de vraag of het voorgestelde onderzoek van de ANVR met betrekking tot een Total Impact Assessment goed ontvangen zou worden. Ook is het de vraag of er zoveel nieuws naar boven komt. De uitdagingen zitten elders; de kansen ook. De sector wil aan de slag en heeft geen tijd te verliezen, zeker gezien de economische crisis waarin het land zich momenteel bevindt.

7 Conclusies en aanbevelingen

Suriname heeft op het moment grote behoefte aan een nationaal MVO-beleid. Het land mist richting en kader op dit vlak. Voor de opzet en uitwerking van een MVO-beleid ligt de verantwoordelijkheid bij de overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven samen. Samenwerking en focus binnen sectoren helpen om te komen tot praktische stappen en resultaat. Onderstaand de mogelijke stappen per actor en per sector.

7.1 Rol van de overheid

De overheid heeft een belangrijke rol op het terrein van wetgeving. In het onderzoek is geconstateerd dat wetgeving op het terrein van milieu en arbeid vaak verouderd is of ontbreekt. Bedrijven die aan de slag gaan met MVO formuleren om die reden vaak een eigen aanpak. Dat kan, maar dat leidt ook tot het ontbreken van een gezamenlijk kader en aanpak voor MVO. Ook op het gebied van governance zou de overheid aanvullende wetgeving kunnen invoeren.

Milieu:

Bedrijven ervaren het gebrek aan milieuwetgeving, duidelijke milieunormen en controle als een groot gemis. Niet altijd is duidelijk welke eisen en verwachtingen er zijn t.a.v. bedrijfsactiviteiten die het milieu beïnvloeden. Het gevolg hiervan kan zijn dat bedrijven hun eigen regelingen/ aanpak formuleren.

Verder zijn belangrijk op het terrein van milieu:

- Aannemen en uitvoeren van een Algemene Milieuwet (deze is momenteel in de maak)
- Handhaving Milieuwetten
- Inlopen van het gat tussen de nationale wetgeving en internationale verdragen
- Ratificeren van relevante internationale verdragen zoals het Minamata-verdrag voor de uitbanning van kwikgebruik
- Helderheid brengen in de verantwoordelijkheden op milieugebied van de diverse ministeries en instituten

Arbeid:

Belangrijke vraagstukken op het gebied van arbeid (gezondheid & veiligheid, gelijke rechten, jeugdwerkloosheid) moeten verder worden opgepakt. Ten aanzien van 'gezondheid & veiligheid' kan de overheid ondersteunend zijn, door onder andere de Arbeidsinspectie te versterken in haar uitvoeringscapaciteit. Ondersteunend beleid zoals goed onderwijs, zodat gekwalificeerde werknemers aangetrokken kunnen worden, is sowieso relevant.

Bedrijven hebben met name behoefte aan goed opgeleid kader waarbij er een goede match is tussen de kennis en ervaring van de medewerker en de uit te voeren functie. Bedrijven geven aan hier regelmatig een uitdaging te ervaren. Daarnaast geven bedrijven aan behoefte te hebben aan werknemers met de juiste instelling/ arbeidsmentaliteit.

Het versterken van de sociale dialoog tussen werkgevers en werknemers zou door de overheid gefaciliteerd moeten worden.

Tot slot zou de overheid kunnen proberen een beter zicht te krijgen op de informele sector en deze zoveel als mogelijk in de formele sfeer te brengen

Governance:

Voor het stimuleren van MVO is niet alleen nieuw beleid nodig op het terrein van arbeid en milieu, er moet ook helder beleid komen op het terrein van corruptie en transparantie. Suriname scoort vergeleken met voorgaande jaren slechter op internationale ranglijsten ten aanzien van corruptie. MVO en samenwerken aan verduurzaming heeft baat bij transparantie, openheid en vertrouwen.

Mogelijkheden voor ondersteuning van de overheid

De overheid kan ondersteund worden door:

- Het delen van MVO-beleidsplannen van andere landen
- Informeren over aanpalend beleid, zoals duurzaam inkoopbeleid. Door eisen te stellen aan de inkoop kan de overheid - als belangrijke marktpartij - MVO verder stimuleren: zowel het voldoen aan internationale standaarden als innovatief ondernemen.

7.2 Bedrijfslevenorganisaties

NGO's en overheden kunnen vaker in contact gebracht worden met bedrijven. Zeker op sectorniveau kan dit bijdragen aan de vorming van een gezamenlijke visie, kader en praktische stappen voor MVO. Dergelijke dialogen kunnen gefaciliteerd worden door de bedrijfslevenorganisaties.

De bedrijfslevenorganisaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het ontwikkelen van MVO-programma's en het betrekken van de achterban. MVO Nederland heeft ervaring met het werken en ondersteunen van brancheorganisaties en kan voorbeelden van MVO branche-initiatieven delen ter inspiratie.

Ondersteuning bedrijfslevenorganisaties

MVO Nederland heeft veel ervaring met de ondersteuning van brancheorganisaties. Bijvoorbeeld bij het formuleren van een MVO-visie en strategie, het formuleren van gedragscodes, het sectorspecifiek maken van MVO-tools, etc. Voorbeelden hiervan uit verschillende branches kunnen gedeeld worden.

Met bijvoorbeeld de sectoren Food & Agribusiness, Bouw (zie o.a. Netwerk Beton), Toerisme en Zorg wordt gewerkt aan een gezamenlijke visie, ambitie en concrete MVO-projecten. Daarbij worden zowel bedrijven als bedrijfslevenorganisaties en NGO's betrokken.

7.3 Bedrijven

Het bedrijfsleven speelt een centrale rol in het vormgeven van een sterk MVO-beleid voor Suriname. Juist door te kijken waar bij hen de prioriteiten, mogelijkheden en kansen liggen, kan beleid worden ontwikkeld dat ook daadwerkelijk van de grond komt. Enkele aandachtspunten:

- In samenwerking met andere genoemde partijen kunnen bedrijven beleid formuleren op arbeidsthema's zoals healthy lifestyle en LGBT rechten. Daarnaast kunnen ze initiatieven ontplooiën om hun milieu-impact te verkleinen. Een voorbeeld is Fernandes die werkt aan recyclingprogramma's (<http://www.fernandesbottling.com/fernandes-goes-green>)

- Het opstellen en uitvoeren van gedragscodes op individueel bedrijfsniveau (bijvoorbeeld <http://mvonederland.nl/publicatie/voorbeeld-gedragscode-mvo>) en op sectorniveau (<http://eerlijkehandelspraktijk.nl/de-gedragscode>) geeft bedrijven de mogelijkheid om zelf transparant en zonder corruptie te opereren.
- Sectoraanpak & ketensamenwerking: het is zinvol om tot meer samenwerking binnen een sector en keten te komen:
  - Waar mogelijk normen/ standaarden op sectorniveau opstellen, zoals bijvoorbeeld het fair mining initiatief in Colombia (<http://www.fairmined.org>)
  - Juist in een sector of keten is visieontwikkeling ten aanzien van MVO en het uitvoeren van programma's van belang;
  - Men kan kennis/inzichten opdoen door het aangaan van samenwerkingsverbanden met (internationale) partners en maatschappelijke organisaties, zoals het Ethical Trading Initiative: <http://www.ethicaltrade.org/>

Ondersteuning door MVO Nederland voor bedrijven

Bijvoorbeeld:

- het verzorgen van ISO26000 trainingen voor Surinaamse bedrijven in samenwerking met NEN. Eventueel zouden stappenplannen ISO26000 met een aantal bedrijven uit een sector sectorspecifiek gemaakt kunnen worden. Voor een voorbeeld zie: <http://mvonederland.nl/nieuws/12-agri-bedrijven-delen-hun-ervaringen-met-iso-26000>
- het delen van relevante voorbeelden van Nederlandse bedrijven (zie de website van MVO Nederland www.mvonederland.nl), en het ontsluiten van best practices uit vergelijkbare economieën (als Suriname). Dit laatste is goed op te pakken met de verschillende MVO-organisaties waar MVO Nederland contact mee heeft.
- het delen van kennis op specifieke MVO-thema's (bijvoorbeeld leefbaar loon, biodiversiteit, klimaatadaptatie) en helpen bij het opzetten van werkgroepen rondom deze thema's (ook sectorspecifiek).
- het delen van kennis over methodieken om met bedrijven en hun stakeholders te werken aan een sterk MVO-beleid binnen de sector. In de factsheets over de sectoren zijn verschillende methodieken te vinden.

7.4 Maatschappelijke organisaties

Maatschappelijke organisaties kunnen nadrukkelijker de dialoog zoeken of voortzetten met bedrijven en overheid. Ook zouden zij samen met bedrijven initiatieven kunnen opzetten, waarbij ook beleidsmakers worden betrokken.

Een belangrijke rol voor maatschappelijke organisaties blijft het uitvoeren van onderzoeken en pilot-projecten, naast het organiseren van bewustwordingscampagnes gericht op specifieke issues. De no-kwik campagne is daarvan een goed voorbeeld.

Ondersteuning maatschappelijke organisaties

MVO Nederland heeft ervaring met het begeleiden van multistakeholdertrajecten. Maar er zijn ook diverse andere (internationale) partijen die multistakeholdersamenwerking faciliteren, zoals het hierboven genoemde Ethical Trading Initiative of het Initiatief Duurzame Handel.

7.5 MVO-kansen voor de bouwsector

Bouwbedrijven zien voornamelijk kansen op het vlak van energiezuinig en duurzaam bouwen (de strategische vorm van MVO, zie § 3.3). Verder willen bouwbedrijven werken aan sociale misstanden in de sector die samenhangen met informele arbeid.

Bedrijven uit de sector zien mogelijkheden in:

- Het opzetten van een bouwoverlegorgaan, om te zorgen voor meer solidariteit in de sector en belangenbehartiging;
- Een sterkere lobby richting de overheid;
- De ontwikkeling van een eenduidig keurmerk;
- Profilering van MVO-beleid en best practices (en het verzamelen van feitelijke informatie over de meerwaarde van de sector);
- Een *Code of Conduct* om samen op te trekken tegen corruptie.

De bedrijven willen vaker met elkaar om de tafel. Dit kan gefaciliteerd worden door bijvoorbeeld het SBF. Eerste stappen in samenwerking kunnen zitten in het vergaren van kennis over:

- Het opzetten van een keurmerk;
- Het opzetten van een lobbymechanisme;
- Waste management.

Meer *out-of-the-box* kwamen de volgende kansen naar voren:

- Het bouwen van een nieuwe, duurzame stad;
- Ontwikkelen van de infrastructuur met de buurlanden.
  - Aanvullend idee MVO Nederland voor samenwerkingsproject Nederland-Suriname: duurzame renovatie van het historisch centrum van Paramaribo (met ondersteuning van UNESCO). Dit heeft uiteraard ook een link met de sector toerisme.
  - [Green Deal Beton](#): In Nederland sloten 20 bedrijven uit de bouwsector de [Green Deal Beton](#). Surinaamse bedrijven kunnen gebruik maken van inzichten uit deze werkgroep en/of aansluiten.

7.6 MVO-kansen voor de goudsector

Er is nog weinig samenwerking in de goudsector. Partijen uit de sector zijn niet georganiseerd, maar zien wel een duidelijke gezamenlijke uitdaging voor de sector. Het gebruik van kwik wordt gezien als het grootste probleem. De goudbedrijven zijn met name geïnteresseerd in compliance aan internationale standaarden (defensief MVO, zie § 3.3).

Belangrijk is dat de sector normen en standaarden formuleert en een gezamenlijke aanpak m.b.t. de grote MVO-uitdagingen ontwikkelt. De eerste stap voor de goudsector is het organiseren van kennisuitwisseling binnen de sector. Organisaties als SBF en andere bedrijfslevenorganisaties kunnen hiervoor bijeenkomsten organiseren en faciliteren.

Overige stappen die gezet kunnen worden:

- Ontwikkeling van een project in het kader van het IMVO-Convenant dat in Nederland gesloten gaat worden over verduurzaming goudsector
- Leren van de aanpak in Colombia - Oro Verde (voor case-study zie <http://www.gomiam.org/wp-content/uploads/2014/11/factsheet-colombia-case-oro-verde.pdf>)

- Leren van de aanpak van Fair Trade in Peru: <http://www.fairgold.org/>
- Leren van of aansluiten bij de Alliance for Responsible Mining: <http://www.responsiblemines.org/>

7.7 MVO-kansen voor de levensmiddelensector

Binnen de levensmiddelensector is het vinden van een gedragen visie en aanpak voor de sector ingewikkelder dan in de andere sectoren.

Er kan voorzichtig gestart worden met een MVO-overleg van een aantal koplopers in de sector. Belangrijk is daarbij dat de sessies goed worden gefaciliteerd. Belangrijk voor deze sessies is: het ontstaan van vertrouwen tussen de deelnemers, het uitstijgen boven het individuele belang en het toewerken naar een sectorbelang. Vanuit het sectorbelang kan samenwerking ontstaan en kunnen duurzaamheidsvraagstukken opgepakt gaan worden.

De bedrijven uit de levensmiddelensector leggen nadruk op kennis en bewustwording op het vlak van MVO. Ze willen graag leren van goede voorbeelden, liefst uit landen die vergelijkbaar zijn met Suriname. Deze voorbeelden kunnen verzameld worden door SBF en MVO Nederland.

Ook MVO-trainingen kunnen zinvol zijn voor deze sector, omdat bedrijven hiermee individueel aan de slag kunnen met eigen MVO-doelstellingen. Trainingen als: ‘hoe te starten met mvo?’, Duurzame verslaglegging, Duurzaam inkoopmanagement, Communicatie over mvo.

Tot slot zou er een initiatief rondom afval gelanceerd kunnen worden, waarbij verpakkingen in de levensmiddelensector duurzamer worden en/of afval beter ingezameld en gerecycled kan worden.

7.8 MVO-kansen voor de toerimesector

De focus van toerismebedrijven ligt op:

- Het voldoen aan internationale standaarden (hotels);
- Een duurzaamheidsagenda voor de hele sector (touroperators).

Met name de touroperators zijn ongeduldig en vinden dat er te veel gepraat wordt en te weinig gedaan. Zij hebben de behoefte om MVO strategisch in te zetten.

Mogelijke stappen:

- Het is van belang dat de geplande activiteiten van het CBI-project versneld worden uitgevoerd (vanwege onrust en haast bedrijven);
- De kleine lodgehouders hebben behoefte aan een checklist voor MVO. Een voorbeeld is de gedragscode voor lokale agenten van Koning Aap: <http://mvonederland.nl/sector/toerisme/duurzaam-reisadvies>
- De grote hotels kunnen ondersteund worden met certificeringprogramma's als Travelife ed. Ook zal een ISO 26000 training zeker interessant zijn voor hen.

Vanwege het ongeduld is het de vraag of het voorgestelde onderzoek van de ANVR met betrekking tot een Total Impact Assessment goed ontvangen zou worden. Ook is het de vraag of er zoveel nieuws naar boven komt. Wellicht is het verstandig opnieuw naar dit voorstel te kijken.

Bijlage 1 Introductie maatschappelijk verantwoord ondernemen

Bij maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) streeft een onderneming bij alle bedrijfsbeslissingen naar betere resultaten voor mens, milieu én bedrijf. Nu en in de toekomst. Door maatschappelijk verantwoord te ondernemen is een bedrijf of organisatie voorbereid op de toekomst en voldoet het aan huidige richtlijnen.

Transparantie is daarbij cruciaal. Door samenwerkingspartners, collega-bedrijven, afnemers en andere instanties te betrekken bij te maken keuzes geven bedrijven inzicht in hun werkwijze en kunnen ze inzicht verkrijgen in de werkwijze van anderen. Zo kunnen ze mogelijke problemen voor zijn en slimme stappen zetten in hun bedrijfsvoering.

De Nederlandse Sociaal-Economische Raad (SER) hanteert de volgende definitie voor MVO:

MVO is de zorg voor maatschappelijke effecten van het functioneren van de onderneming door:
- *het bewust richten van de ondernemingsactiviteiten op waardecreatie in drie dimensies Profit, People, Planet - en daarmee op de bijdrage aan de maatschappelijke welvaart op langere termijn,*
- *het onderhouden van een relatie met de verschillende belanghebbenden, op basis van doorzichtigheid en dialoog, waarbij antwoord wordt gegeven op gerechtvaardigde vragen uit de maatschappij.*

Uit: Winst van waarden, Sociaal Economisch Raad

Er is niet één manier van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. De thema's en vraagstukken die spelen verschillen per land, per sector en per onderneming. *MVO is een proces en geen eindbestemming.* Doelen veranderen in de tijd en met elke bedrijfsbeslissing. Er zijn altijd weer nieuwe uitdagingen en haalbare stappen.

3.1 Normatief kader

OESO-richtlijnen

Wat een bedrijf minimaal zou moeten doen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen, staat onder andere beschreven in de [OESO-richtlijnen](#). Deze richtlijnen zijn tot stand gekomen door overleg tussen overheden, het bedrijfsleven, vakbonden en maatschappelijke organisaties, en zijn het kader voor het verantwoord omgaan met maatschappelijke kwesties als kinderarbeid, milieu en corruptie.

Suriname is geen lid van de OESO. Toch hebben de OESO-richtlijnen invloed op Surinaamse bedrijven. Als Surinaamse bedrijven leveren aan bedrijven in de OESO-lidstaten wordt van hen verwacht dat zij de OESO-richtlijnen implementeren. En als bedrijven uit OESO-lidstaten op een of andere manier de OESO-richtlijnen niet implementeren in Suriname, kunnen zij daarop aangesproken worden.

De OESO-lidstaten beschikken over een Nationaal Contactpunt (NCP). Een NCP behandelt meldingen van vermeende schendingen van de richtlijnen. Belanghebbenden die vermoeden dat een bedrijf de richtlijnen schendt, kunnen dit melden bij het NCP. Bedrijven kunnen bij het NCP terecht voor advies over het naleven van de richtlijnen.

Universele mensenrechten

De verantwoordelijkheid van bedrijven voor de fundamentele rechten van de mens staan omschreven in de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs)* waar de VN-Mensenrechtenraad in 2011 unaniem mee instemde. Deze principes onderscheiden plichten en verantwoordelijkheden ten aanzien van mensenrechten:

- de overheid heeft de plicht om mensenrechten te beschermen,
- bedrijven hebben de verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren
- en slachtoffers van mensenrechtenschendingen hebben het recht op genoegdoening.

Uitgangspunt van de UNGP is dat bedrijven in staat zijn om maatregelen te nemen om een negatieve invloed te voorkomen ('due diligence'). Bedrijven zijn zich alleen niet altijd bewust van het feit dat ze te maken hebben met mensenrechten, in het eigen primaire proces of in de toeleveringsketen. Zo blijkt o.a. uit de MVO-thermometer van MVO Nederland (<http://mvonederland.nl/publicatie/imvo-thermometer-2015-nederlandse-mkb-ontwikkelingslanden>).

Voorbeelden van mensenrechtenkwesties zijn arbeidsomstandigheden, kinderarbeid, rechten van vrouwen, landrechten of kwesties in relatie tot conflictgrondstoffen. Ook kleinere bedrijven kunnen met mensenrechtenschendingen te maken krijgen en hebben een verantwoordelijkheid daarop een *due diligence* beleid te voeren. De MVO Risicochecker (<http://www.mvorisicochecker.nl/nl>) en de SER Due Diligence module (<http://www.ser.nl/nl/themas/imvo/mvo-risicomanagement/mvo-risicomanagement-in-6-stappen.aspx>) bieden hiervoor concrete handvatten aan bedrijven.

Arbeidsrechten

Vaak zijn arbeidsrechten opgenomen in de nationale wetgeving, maar ze worden niet altijd goed nageleefd. Denk aan het verbod op dwangarbeid, kinderarbeid en discriminatie, en het recht op arbeidszekerheid, veiligheid en gezondheid, leefbaar loon. Een fatsoenlijk aantal werkuren, vrijheid van vakvereniging, het recht op collectieve onderhandelingen. Alle rechten van werknemers zijn vastgelegd in de verdragen van de *Internationale Arbeidsorganisatie (ILO)*. Ook hier gaat het om arbeidsrechten in het eigen bedrijf, maar ook bij uw leveranciers.

3.2 MVO-risico's

Elk bedrijf krijgt te maken met MVO-risico's, direct ofwel indirect in de (internationale) keten. Het negeren van MVO-risico's kan op de lange termijn de reputatie van het bedrijf schaden of een negatieve invloed hebben op de bedrijfsvoering. Voor ondernemers is het ook verstandig te weten wat er speelt bij producenten en toeleveranciers in de keten, om vervolgens samen toe te werken naar verbetering.

De [mvo risicochecker](#) toont de risico's per land, sector en product. Daarbij wordt gebruik gemaakt van [openbare bronnen](#). Voor Suriname worden 14 risico's vermeld, waaronder: biodiversiteit, effecten op lokale gemeenschap en ontbossing, corruptie.

In de country scan leest u de MVO-risico's die Surinaamse ondernemers zelf benoemen per sector.

3.3 Drijfveren voor MVO

Bedrijven hebben verschillende drijfveren voor MVO. Onderstaand schema van Wayne Visser⁶ is een poging om onderscheid aan te brengen tussen die verschillende drijfveren en vormen.

- MVO in de meest basale vorm wordt ingegeven door risicomanagement: een bedrijf wil zijn systemen op orde hebben wat betreft sociale risico's en milieu. Deze bedrijven nemen het internationaal normatief kader als uitgangspunt voor MVO, om te kunnen voldoen aan verwachtingen van handels- en investeringspartners.
- De tweede pijler is maatschappelijk betrokken ondernemen (MBO): bedrijven zetten projecten op naast hun *core business*, waarmee ze hun maatschappelijke betrokkenheid uiten. Dat doen ze bijvoorbeeld door het sponsoren van goede doelen of door een bijdrage te leveren aan onderwijs of gezondheidszorg. Vaak doen bedrijven dit vanuit intrinsieke motivatie en imago. Investeren in MBO-projecten kan ook strategisch worden ingezet. Denk aan het investeren in infrastructuur en basisonderwijs (uitzicht op beter geschoolde medewerkers).
- De promotionele vorm van MVO wordt gedreven door het idee dat een groene of sociale boodschap aanspreekt bij de klant. Via deze vorm van MVO proberen bedrijven en merken hun imago te versterken en te werken aan de promotie van producten of diensten. De focus ligt bij deze vorm niet op het daadwerkelijk veranderen van productieprocessen, maar op het vertellen van het duurzame verhaal.
- De strategische vorm van MVO richt zich op het daadwerkelijk verduurzamen van bedrijfs- en productieprocessen. Daarbij wordt onderzoek gedaan naar de onderdelen van het bedrijf waar de meest impact kan worden geboekt (zoals waterverbruik, energieverbruik, veilige werkomgeving, leefbaar loon, etc.). Vervolgens worden maatregelen genomen om verbetering aan te brengen.
- De transformatieve fase waarin echt een heel nieuw businessmodel ontstaat - bijvoorbeeld circulaire en inclusieve business modellen - staat ook wel bekend als MVO 2.0. Daarin staat duurzame en sociale innovatie centraal en wordt verder gekeken dan de huidige systemen waarin men werkt.

---

⁶ Wayne Visser is auteur, spreker, academicus, social entrepreneur en futurist gericht op duurzame ontwikkeling en corporate social responsibility. Hij is directeur van de denktank Kaleidoscope Futures en oprichter van CSR International. Daarnaast is Wayne Visser verbonden aan the Gordon Institute of Business Science in Zuid Afrika, de Deakin Business School in Australië en de University of Cambridge in het VK.

In verschillende landen worden verschillende benaderingen van MVO gehanteerd. Waar het in het ene land vooral geassocieerd wordt met liefdadigheid (MBO), staat in andere landen meer de strategische vorm van MVO en het duurzame verdienmodel centraal.

Vanuit desk research kan gesteld worden dat het begrip 'MVO' in Suriname niet eenduidig wordt gehanteerd. Er mist een nationale definitie. Op specifieke MVO-terreinen heeft de overheid wel beleid of visie ontwikkeld (of een aanzet hiertoe gedaan). Zie hiervoor hoofdstuk 3. Hoe MVO leeft onder ondernemers is onderzocht in de marktconsultaties en wordt omschreven in hoofdstuk 4 en 5.

3.4 MVO-trends & ontwikkelingen - MVO-kansen

MVO vereist van ondernemers dat ze vooruit kijken en anticiperen op de belangrijkste MVO-uitdagingen en kansen binnen de sector. Niet alleen uit maatschappelijk belang, maar ook voor het voortbestaan van het eigen bedrijf en de positie van de sector. Duurzaam ondernemen is in die zin ondernemen met lange termijn visie.

Enkele trends die internationaal relevant zijn en ook Surinaamse ondernemers raken zijn bij voorbeeld:

- Klimaatverandering en -adaptatie, energie besparen, CO2-emissiereductie;
- MVO-eisen aan handelspartners ('revolutie in de handelsketen');
- Grondstoffenschaarste⁷;
- Aandacht voor mensenrechten.

Zie verder de beschrijvingen in de country scan per sector.

⁷ Als de economie van een land voor een groot deel afhankelijk is van de verkoop van schaarse grondstoffen is dat een belangrijk economisch risico. De prijzen voor verschillende grondstoffen liggen momenteel ook nog eens laag, en er spelen verschillende MVO-risico's bij de winning.